

KOTITALOUSTIEDE ON NUORI IHMISTIEDE¹

ANNA-LIISA RAUMA

KÄSITTEET JA TEORiat | Kotitalousopetuksesta akateemiseksi oppiaineeksi |
Kotitaloustieteen tiedeluonne | Kotitaloustieteen tutkimusparadigmat ja
metodit | Kotitaloustieteen tutkimuksia | Kotitaloustieteen tehtävät ja tämän
päivän haasteet | Lähteet

Kotitaloustiede rakentuu ja kehittyy suunnittelutieteenä ja kulttuuritieteenä (ihmistieteenä). Kotitaloustieteellä on oma kulttuuriobjekti, ehtymätön kiinnostuksen kohde, kotitalous ja sen toiminta. Tarkastelun kohteena oleva toiminta tai ilmiöt liittyvät yksilön, perheen ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen, mikä käsittää kaikki ne inhimillisen aineellisen ja henkisen toiminnan muodot, jotka liittyvät kotitalouden taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen toimintaan kuten asumiseen, ruokataloudenhoitoon ja toisista huolehtimiseen.

Kotitalouden toiminnan teorioista johdettu kotitalousnäkökulma antaa mahdollisuuden erilaisten tutkimusotteiden käyttöön. Tutkimuksellinen tiedon intressi voi olla tekninen, teoreettinen, fenomenologis-hermeneuttinen tai emansipatorinen. Kotitaloustieteellä on ainakin seuraavat kolme tehtävää. Kotitaloustiede selvittää kotitaloutteen ja kotitalouden toimintaan liittyvien asioiden, ilmiöiden ja tapahtumien teoreettisia perusteita (analysoiva, systematisoiva ja kriittinen tehtävä). Kotitaloustiede palvelee kotitalouden aineenopettajien koulutusta: Se tuottaa kotitalouden opetuksessa tarvittavaa käsitteistöä, oppiainetta jäsentäviä rakenteita ja erityisesti uutta tietoa kotitalouksien arkipäivän toiminnasta (uutta luova tehtävä). Kotitaloustiede kuvaa inhimillisten ja aineellisten voimavarojen käyttöä, kehittämistä ja ohjaamista yksilön, perheen ja yhteiskunnan hyväksi (empiirinen tehtävä).

KÄSITTEET JA TEORiat

Käsite *kotitalous* johtuu monissa kielissä samoista kantasanoista – *koti* ja *talous*. Sanojen *koti* ja *koto* juurena suomen kielessä lienee asumusta ilmaiseva *kota*. Myös termin *talous* kantasana on *talo*. Koti on fyysinen asunto, mutta myös paikka, jossa asuu perhe, jonka jäsenten välillä on ainutlaatuinen tunnesuhde. Koti ymmärretään siis samanaikaisesti sekä tilaan liittyvänä käsitteenä että perheen sosiaalisten suhteiden järjestelmänä. (Korvela 2003.)

Perheellä tarkoitetaan yleensä vähintään yhden vanhemman ja lapsen (oman, adoptoidun tai kasvatin) muodostamaa sosiaalista ryhmää. Myös lapsettomina pysyneet avo- tai aviopuolisot muodostavat perheen. (Tilastokeskus 1995;

¹ ARTIKKELI PERUSTUU KIRJOITTAJAN VIRKKAANASTUJAJAISITELMÄÄN, JONKA HÄN PITI SAVONLINNAN OPETTAJANKOULUTUSLAITOKSESSA 4.9.2003.

Goldsmith 1996; Aalto & Lehtinen 1999.) Sosiaalitieteissä perheen käsitteellä korostetaan perheeseen kuuluvien keskinäistä yhteenkuuluvuutta, sosiaalisia siteitä, valta- ja vastuusuhteita, jäsenten henkilökohtaisia ominaisuuksia ja sosiaalisen ympäristön vaikutuksia (Aalto & Lehtinen 1999). Perheet ovat erilaisia ja niitä voidaan tyypitellä niiden rakenteen, taloudellisten käytänteiden, sukulaisuussuhteiden, asumisjärjestelyiden, voimavarojen jakamisen tai perheen tehtävien mukaan (Korvela 2003).

Kodissa asuvasta tai asuvista muodostuu toiminnallisesti ruokakunta eli asutokunta, mikä tarkoittaa yhdessä asuvia henkilöitä, joilla on yhteinen ruokatalous. Ruoka- tai asutokunta voi muodostua yhdestä henkilöstä tai yhdestä perheestä tai siinä voi olla myös perheen ulkopuolisia jäseniä. (Aalto & Lehtinen 1999.) Käsitettä ruokakunta käytettiin väestölaskennoissa vuoteen 1975 asti, jonka jälkeen on siirrytty käyttämään asutokunta-käsitettä. Ruoka- ja asutokuntaa vastaava käsite tulo- ja kulutustilastoissa on kotitalous. (Hallman 1991.)

Käsite *ekonomia* (talousoppi, taloustiede) on johdettu kreikankielen sanasta *oikos*, mikä myös tarkoitti taloa (*a dwelling place*) ympäristöineen (Vaines 1994). Näin ihmisen luoma kulttuuri, asuminen, elämisaailma, perhe, koti ja talous muodostavat systeemin, jossa kaikki ovat läsnä samanaikaisesti. Systeemitieteellisen ajattelun mukaan kotitalous määritellään yhden tai useamman henkilön muodostamaksi yksiköksi, jonka tarkoituksena on jäsenten tarpeiden tyydyttäminen voimavarojen ja ympäristön tarjoaminen mahdollisuuksien mukaan. (Hallman 1990; Turkki, 1992.)

Kotitalouden toiminnan keskeinen laadullinen piirre on vuorovaikutteisuus, mikä näkyy kaikissa kotitalouden toimintaa kuvaavissa malleissa (Haverinen 1996). Näissä kotitalouden toiminta ymmärretään laaja-alaisempana ja abstraktimpana kuin kotitaloustyö ja se mielletään tavoitteelliseksi prosessiksi, jossa aineellinen ja inhimillinen vuorovaikutus kietoutuvat yhteen.

Management-teoreettinen malli kuvaa kotitalouksien aineellisten ja henkisten voimavarojen hallintaa. Arvot toimivat tämän mallin mukaan yksilön suunnittelun ja päätöksenteon subjektiivisina kriteereinä. Perinteisesti mallia on hyödynnetty kotitalouden aineellisten voimavarojen hallinnan tutkimuksessa, mutta se soveltuu hyvin myös arvotutkimukseen. (Rice & Tucker 1986; Deacon & Firebaugh 1988.)

Inhimillisen ekologian malli (*human ecology* -malli) puolestaan mallintaa kotitalouden ympäristösuhdetta, joka kuvautuu analogisesti nykyisen kestävä kehityksen käsitteen kanssa. Se käsittää kestävä kehityksen ekologisella, taloudellisella, sosiaalisella ja kulttuurisella alueella. Ekologia-termillä on monia merkityksiä. Inhimillisen ekologian käsite tulee ymmärrettäväksi ekologia-käsitteen syntyhistorian kautta. Ekologia sanan kantasana (*oekology*) viittaa myös asumiseen: kreikankielinen ”oikos” merkitsi, kuten mainitsin, taloa tai asumispaikkaa, mutta myös sen ympäristöä. Ekologia-termi on liittynyt jo kauan kotitalouden toiminnan tutkimiseen, aina vuodesta 1902, jolloin kotitalousalan tutkijat piti-

vät ensimmäistä tieteellistä konferenssia Lake Placidissa. (Bubolz & Sontag 1988; Vaines 1994; Yoo 1999.)

Hestian-Hermean malli jäsentää kotitalouden ja perheen, siis yksityisen talouden (*oikos*), yhteyttä yhteiskuntaan eli julkiseen alueeseen (*polis*). Oikos ja polis palvelevat kahta erilaista sosiaalista maailmaa, joiden tavoitteet ja mielenkiinnon kohteet ovat erilaiset. Malli pyrkii integroimaan kotoisen ja julkisen alueen yhdeksi kokonaisuudeksi. Holistinen ajattelu toteutuu tässä mallissa siten, että koko systeemin yhteinen hyvinvointi ohjaa osa-alueiden tarkastelua. (Thompson 1995.)

Hestian-Hermean malli korostaa julkinen–yksityinen-vastakkainasetelmaa mieluummin kuin nais-miesnäkökulmaa, vaikkakin oikos nähdään mieluummin feminiinisena ja polis maskuliinisena maailmana (Haverinen 1996).

Tukeutumalla edellä mainittuihin kotitalouden toiminnan teorioihin kotitaloustieteen näkökulma on laaja-alainen. Se yhdistää yksilö- ja perhenäkökulman ja painottaa selvästi perhenäkökulmaa voimakkaammin kotitalouden käytännön toimintaa siihen sisältyvine materiaalisine ja henkisine voimavaroineen. Systemisten mallien kautta kotitalousnäkökulma integroi myös muiden tieteenalojen näkökulmia, esimerkiksi kuluttajanäkökulman ja naisnäkökulman. (Vaines 1994; Darling 1995; Turkki 2001; 2004.)

KOTITALOUSOPETUKSESTA AKATEEMISEKSI OPPIAINEEKSI

Kansainvälisesti tarkasteltuna kotitalousalan koulutus aloitettiin 1800-luvun alkupuolella, jolloin useissa maissa käynnistyi jonkinlaista alaan liittyvää koulutusta. Suomessa kotitalous- ja käsityö tulivat kansa- ja oppikoulujen oppiaineiksi 1800-luvun lopussa, kun yhteiskunta otti laajemmin vastuuta koulutuksesta. Samaa ajankohtaan ajoittuu myös kotitalouden opettajankoulutuksen aloittaminen. (Sysiharju 1995.)

Kotitalousalan koulutuksen kantavana ajatuksena on ollut ja on edelleen halu kehittää kotitalouksien ja perheiden jokapäiväistä elämää ottaen huomioon yhteiskunnan ja arjen toimintaympäristön muuttumisen. Lähtökohtana ja tavoitteena on yksilön ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen soveltamalla uutta tietoa ja teknologiaa. (Green 1990; Badir 1991; Gillespie 1991; Kellet 1994; Sysiharju 1995; Yoo 1999; Richards 2000.) Kotitalousalan koulutus on kytkeytynyt niin Suomessa kuin muissa maissa yhteiskunnan kehitykseen.

Kotitalousalan koulutuksen ja tutkimuksen merkittävinä vaikuttajina pidetään vuosisadan vaihteessa 1899–1908 Lake Placidissa pidettyjä konferensseja, joihin kokoontui monen eri tieteenalan edustajia pohtimaan, miten tutkimuksessa voitaisiin ottaa huomioon kodin, perheen ja kasvatuksen ajankohtaiset ongelmat. Varsin pian konferenssien jälkeen opetuksen ja tutkimuksen alueen nimeksi vakiintui ”home economics” (Richards 2000). Nykyään kotitalous esiintyy akateemisena oppiaineena muun muassa seuraavilla englanninkielisillä nimillä: *home economics*, *human ecology*, *consumer and family sciences*, *home science* ja

home science education. (Darling 1995; Kerka 1996.)

Suomessa kotitalousalan tieteellisen tutkimuksen tarve on kirjattu jo vuonna 1915 julkistettuun komiteamietintöön, joka koski naisten kotitaloudenhoito-opetuksen järjestämistä (Komiteamietintö 1915). Tässä mietinnössä viitattiin useisiin kansainvälisiin esikuviiin ja ehdotettiin käytettäväksi kotitalous-nimeä. Vaihtoehtoisina niminä ehdotettiin muun muassa kotitaloudenhoitoa ja kodin taloushoitoa.

Kotitalouteen liittyvä tutkimus aloitettiin varsinaisesti kuitenkin vasta 1940-luvulla, kun Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan perustettiin nykyisen kuluttajaekonomian ja ravitsemustieteen professuurit, vuodesta 1969 alkaen myös nykyinen koti- ja laitosteknologian professuuri. Kun opettajankoulutus siirrettiin Suomessa 1970-luvulla yliopiston yhteyteen, tuli kotitalousopettajankoulutuksen aineenopetus osaksi kasvatustieteellistä tiedekuntaa. Kotitaloudesta tuli oma yliopistollinen oppiaine, jonka nimi myöhemmin muutettiin kotitaloustieteeksi. (Sysiharju 1995; Kaukinen & Rauma 1998.)

KOTITALOUSTIETEEN TIEDELUONNE

Kotitaloustieteen koulutuksen syntyhistoria puoltaa käsitystä, jonka mukaan kotitaloustiedettä voidaan pitää käytännöllisenä tieteenä, joka on kehitetty edistämään kotitalousalalla ja kotitalouden opetuslalla toimivien ammatillisia intressejä (Davis 1993; Yoo 1998). Kotitalouksien aineellisesta ja henkisestä hyvinvoinnista huolehtimisen katsottiin olevan hyödyllinen taito, jonka opettajat tai harjoittajat tarvitsivat akateemista koulutusta. Näin miellettyinä kotitaloustiede on vain uusi nimi kotitalousopettajien koulutuksessa käytettävien oppien kognitiiviselle sisällölle. Tämantapaisesta suunnittelutieteen synnystä voidaan puhua erityisesti silloin, kun inhimillisten taitojen ja tekniikoiden tieteistyminen tapahtuu siten, että näihin liittyvien sääntöjen tehokkuutta testataan tieteellisin metodein ja selitetään tieteellisten teorioiden avulla. Niiniluoto (2003) lukee tällaisiin uusiin suunnittelutieteisiin muun muassa hoitotieteen, lentokonesuunnittelun, tuotantotalouden, lihateknologian ja käsityötieteen.

Tyypillinen piirre teknisille suunnittelutieteille on se, että ne eivät kyseenalaista päämäärien laatua, koska ihanteena on arvovapaus. Kotitalouden tai tarkemmin ilmaistuna ihmisen arkipäivän elämismailma ei kuitenkaan näyttäydy teknisena vaan hyvinkin arvovälitteisenä päämäärähakuisuutena (Peterat & Smith 2000). Tämän johdosta kotitaloustieteen tutkijat korostavat kotitaloustieteen luonnetta praktisena suunnittelutieteenä, jossa ihmisen toimintaan ja päämäärään liittyy aina kysymys hyvästä (Baldwin 1991; Vaines 1993; Craig 1996; Yoo 1999, Peterat & Smith 2000).

Katson kuitenkin, että kotitaloustiede ei rakennu ja kehity pelkästään suunnittelutieteenä. Kotitaloustiede edustaa myös tiedettä, jolla on oma kulttuuriobjekti, ehtymätön kiinnostuksen kohde, kotitalous ja sen toiminta. Kotitaloustiede lukeutuu kulttuuritieteisiin eli ihmistieteisiin, joka tutkii ihmisen luomaa

konstruktiota kotitaloutta ja sen vuorovaikutusta ympäristöönsä. Niiniluodon (2003) mukaan tämännäköisiä tieteitä edustavat muun muassa tietojenkäsittelyoppi, elokuvateoria ja osuustoimintaoppi.

Kotitaloustieteen olemassaoloa voidaan selittää myös tieteiden integraation kautta. Kotitalouden olemuksen ja toiminnan selittämiseen, ymmärtämiseen ja paljastamiseen kun tarvitaan useiden tieteenalojen näkökulmaa. Kotitaloustieteestä on todettu (Turkki 2001), että sen tehtävänä on siltojen rakentaminen eri tieteiden välille. Esimerkkejä tällaisesta integraation kautta syntyvistä tieteenaloista ovat perhetutkimus, naistutkimus, tietentutkimus, rauhantutkimus ja tulevaisuudentutkimus (Niiniluoto 2003).

Kasvatustieteilijän tapaan kotitaloustieteen harjoittaja voi olla filosofisesti, psykologisesti tai sosiologisesti suuntautunut. Kotitalousnäkökulma lähestyy yhteiskuntatieteen kiinnostuksen kohdetta silloin, kun tarkastellaan yksilön, perheen ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opettajankoulutuksen yhteydessä kotitaloustieteessä painottuu käyttäytymistieteellinen – ihmistieteellinen – näkökulma, mikä merkitsee yhteyksiä käytännölliseen filosofiaan, kasvatustieteeseen, sosiologiaan ja soveltaviin taloustieteisiin (esimerkiksi kuluttajaekonomiaan) (Haverinen 1996). Suunnittelutieteen olemuksen johdosta kotitaloustieteellinen tutkimus voi kohdistua myös soveltaviin luonnontieteisiin, kuten ravitsemus- ja elintarviketieteisiin ja kodin teknologiaan.

Kotitaloustieteilijä on kiinnostunut kotitalouden taloudellisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta toiminnasta. Tutkijan esittämiä ontologisia kysymyksiä ovat muun muassa, mitä koti ja kotitalous ovat, kuinka kotitalous ja sen yksilöt yhdessä ja erikseen toimivat, millaista on kotitalouden ja sitä ympäröivän yhteiskunnan vuorovaikutus, kuinka koti ja kotitalous arvotetaan, mitä kotitalouskulttuuri on, millaista kasvatustoimintaa kotitaloudessa ja perheessä tapahtuu jne. Tämän päivän kotitaloustieteilijä on kiinnostunut muun muassa kestävä kehityksen mukaisesta ruokailun järjestämisestä, talouden hoidosta ja asumisesta, kotityön arvottamisesta ja erilaisten kotitalouden toimintakäytänteiden tutkimisesta tavoitteenaan kotitalouskulttuurin hahmottaminen.

KOTITALOUSTIETEEN TUTKIMUSPARADIGMAT JA METODIT

Kotitaloustieteen olemuksen johdosta kotitaloustieteen tutkijan haastavimpia pulmia kautta aikojen on ollut ja on edelleen asianmukaisen, relevantin paradigman hahmottaminen (Yoo 1999). Kotitaloustieteellisen tutkimuksen tiedon intressiä ei ole mielekäästä rajata johonkin tiettyyn paradigmaan, vaan kotitalousnäkökulma pikemminkin edellyttää erilaisten tutkimusotteiden käyttöä. Tiedon intressi voi olla tekninen, teoreettinen, fenomenologis-hermeneuttinen tai emansipatorinen.

Tekninen lähestymistapa (Vaines 1993; Darling 1995; Tuomi-Gröhn & Palojoki 2000) on paikallaan silloin, kun tieteellisin menetelmin tutkitaan arkikokemuksiin perustuvia toimintatapoja ja tavoitteena on löytää uusia ja parempia

toimintaohjeita toimintaan. Tästä on esimerkkinä elintarvikkeiden aistinvarainen tutkimus. Tutkimuksessa painottuu tällöin kotitaloustieteen luonne suunnittelutieteenä.

Teoreettinen lähestymistapa (Haaparanta & Niiniluoto 1996) eroaa teknisestä siinä, että tavoitteena on löytää ilmiötä selittäviä lainalaisuuksia, joiden avulla välittyy ymmärrys tutkittavasta kohteesta. Teoreettinen tiedonintressi laajentaa kotitalouden käytännön toiminnan ymmärtämistä ajattelun kehittämisen suuntaan. Tutkija ei ole pelkästään kiinnostunut toimintaa ohjaavasta tiedosta (mitä, miten) vaan tavoitteena on löytää vastaus kysymykseen miksi. Tästä on esimerkkinä kokeellinen ruuanvalmistus. Tutkimuksessa painottuu tällöin luonnontieteellinen lähestymistapa tutkimukseen (Kivilehto 2002).

Tutkittaessa kotitalouden toimintaa fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti pyritään ymmärtämään niitä merkityksiä, joita liitetään kotitalouden toimintaan ja jotka ohjaavat yksilöä arkipäivän ongelmien ratkaisussa (Tuomi-Gröhn & Palojoki 2000). Tutkimuksessa painottuu tällöin kotitaloustieteen luonne ihmistieteenä (kulttuuritieteenä) ja tutkija on kiinnostunut ihmisenäkökulmasta tutkittavaan aiheeseen.

Tutkittaessa kotitalouden toimintaa emansipatorisen lähestymistavan mukaisesti (Vaines 1994; Darling 1995; Yoo 1999; Tuomi-Gröhn & Palojoki 2000) pyritään kehittämään toimijoiden tietoisuutta toiminnan päämääränä olevasta yhteisestä hyvinvoinnista, jossa on keskeistä inhimillisen vuorovaikutuksen laatu. Tutkimuksessa painottuu tällöin kriittisen yhteiskuntatieteen näkökulma. Tavoitteena on saada toimija kyseenalaistamaan omaa toimintaansa ja tarkastelemaan kriittisesti kotitalouden ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Tästä on esimerkkinä kehittävä työntutkimus.

Kotitalousnäkökulman laaja-alaisuus ja moniulotteisuus johtaa väistämättä siihen, että kotitaloustieteen tutkimuksessa tarvitaan kvantitatiivisia, kvalitatiivisia ja kontekstuaalisia tutkimusmenetelmiä. Luonnollisesti kotitaloustieteilijä hyödyntää myös lähitieteiden erityistekniikoita, esimerkiksi ruokapäiväkirja- ja aistinvaraisen arvioinnin menetelmää.

KOTITALOUSTIETEEN TUTKIMUKSIA

Kotitalouteen liittyvää tutkimusta on tehty Helsingin ja Joensuun yliopistojen alaisissa kotitalousopettajien koulutusyksiköissä jo yli kaksikymmentä vuotta. Kasvatustieteelliseen tiedekuntaan kytkeytyneenä kotitaloustieteellinen tutkimus tukeutui alkuvaiheissaan kasvatustieteelliseen näkökulmaan, ja tämä tutkimus voidaan luokitella kotitaloustieteen ainedidaktiikan piiriin. Sitä vastoin uusimman kotitaloustieteellisen tutkimuksen tavoitteena on selkeästi ollut kotitalousnäkökulman vahvistaminen sekä kotitalouden ilmiöiden käsitteellistäminen ja teoretisointi.

Akateemisen kotitalousoppiaineen ensimmäinen väitöskirja (Haverinen 1996) keskittyi kotitalouden arjenhallinta -käsitteen teoretisointiin. Väitöskirja

myös hahmotti kotitaloustieteen luonnetta tieteiden kentässä. Pian Haverisen jälkeen Palojoki (1996) väitteli aiheesta ”The complexity of food-related activities in a household context”. Väitöskirja selkiinnytti kotitalousnäkökulmaa, ja tutkimus paljasti ihmisen ruokakäyttäytymisen kompleksisuuden arkipäivässä. Helsingin yliopistosta valmistunut tuorein tohtori Pirjo Korvela puolestaan keskittyi väitöskirjatutkimuksessaan perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikkaan. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ovat kulttuurihistoriallisessa toiminnan teoriassa, ja kehittävää työntutkimusta apuna käyttäen kodin arkitoiminta käsitteellistetään kodin tuottamistoiminnaksi. Tutkimus vahvistaa kotitalousnäkökulmaa. Se on mielenkiintoinen esimerkki siitä, kuinka ihmisen tekoja voidaan analysoida samanaikaisesti yksilöllisinä mutta merkityksiltään yhteisöllisinä.

Merkittävä osa kotitalousopetukseen liittyvästä tutkimuksesta tehdään edelleen kotitalouden ainedidaktiikan alueella, jolloin tutkimus katsotaan kuuluvaksi kasvatustieteen piiriin. Jyrkkä rajanveto tieteiden välillä on kuitenkin joissakin tapauksissa häilyvä ja turhakin, esimerkkinä vaikkapa kehittämistutkimus, jossa luodaan uutta kotitalouden pedagogista sisältötietoa, jota sitten didaktisten teorioiden avulla testataan. Mielestäni tällainen tutkimus kuuluu yhtä lailla kotitaloustieteen piiriin.

KOTITALOUSTIETEEN TEHTÄVÄT JA TÄMÄN PÄIVÄN HAASTEET

Kotitaloustieteellä voidaan siis katsoa olevan ainakin seuraavat kolme tehtävää:

- 1) Kotitaloustiede selvittää kotitalouteen ja kotitalouden toimintaan liittyvien asioiden, ilmiöiden ja tapahtumien teoreettisia perusteita (analysoiva, systematisoiva ja kriittinen tehtävä).
- 2) Kotitaloustiede palvelee kotitalouden aineenopettajien koulutusta. Tiede tuottaa kotitalouden opetuksessa tarvittavaa käsitteistöä, laajaa oppiainetta jäsentäviä rakenteita ja ennen kaikkea uutta tietoa kotitalouksien arkipäivän toiminnasta (tieteen uutta luova tehtävä).
- 3) Kotitaloustieteen tehtävänä on kuvata inhimillisten ja aineellisten voimavarojen käyttöä, kehittämistä ja ohjaamista yksilön, perheen ja yhteiskunnan hyväksi (kotitaloustieteen empiirinen tehtävä).

Monessa tieteessä on pidetty ihanteena sitä, että tiede olisi terminologialtaan täsmällistä ja yhdenmukaista. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, että tieteenalan edustajien pitäisi pyrkiä puhumaan yhteistä kieltä ja että tuon yhteisen kielen olisi oltava mahdollisimman vakiintunutta. Koska kotitaloustiede on nuori tieteenala, käsitteistön vakiinnuttaminen on vielä alkuvaiheessa.

Kotitaloustieteen selkiintymättömyys omana tieteenalana ja alalla esiintyvä kirjava nimikekäytäntö on eittämättä johtanut siihen, että etsittäessä tietoa verkosta hakusanalla ”home economics” saadaan koko joukko informaatiota, joka

ei ohjaa ymmärtämämme kotitaloustieteen pariin. Tämänäköisestä näkymättömyyttä voidaan pitää kotitaloustieteen merkittävänä ongelmana tällä hetkellä myös kansainvälisesti. Kotitalous esiintyy yliopistollisena oppiaineena erinimisenä eri maissa. Lisäksi kotitaloustieteen opinnot on sijoitettu eri tiedekuntiin, esimerkiksi kasvatustieteelliseen, luonnontieteelliseen tai maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan. Tulevaisuuden yhtenä haasteena voi nähdä kotitaloustieteeseen liittyvien omien avainsanojen muodostamisen, joiden avulla kotitaloustieteilijät hahmotettaisiin paremmin.

Kotitaloustieteen uutta luova tehtävä eli kotitalousopettajien koulutus on Suomessa hyvin hoidossa; onhan kotitaloustiede syntynyt juuri kotitalousopettajien kehittyvän koulutuksen kautta. Peruskoulun oppiaineena kotitalous on edelleenkin hyvin suosittu oppiaine, ja se tukee hyvin koulun perustehtävää.

Sitä vastoin toinen yliopistollinen perustehtävä, kotitaloustieteen tutkijoiden kouluttaminen yhteiskunnan keskeisille alueille, on vielä alkuvaiheessa. Alan tutkijoita on perinteisesti koulutettu erityistieteiden parissa. Suomessa toimii tällä hetkellä kaksi kotitalouden alan tutkimuslaitosta, Kuluttajatutkimuskeskus ja Työtehoseuran kotitaloustutkimusosasto. Kotitaloustieteen tutkimuksen voimistumisen edellytys on voimavarojen yhdistäminen niiden tieteenalojen kanssa, jotka tukevat kotitalousnäkökulmaa. Tärkeimpänä lähiajan tavoitteena on oman tutkijakoulun saaminen kotitalousalalle. Lisäksi olisi myös paikallaan rohkeasti ohjata uusia opiskelijoita tutkijan uralle, vaikkapa luomalla oma koulutusohjelma tutkimukseen suuntautuville.

Kotitaloustieteen empiiristä tehtävää voidaan pitää kotitalousopetuksen perimmäisenä tehtävänä, ja se sitoo yliopisto-opetuksen yhteiskunnalliseen tehtävään. Kotitalousopetus on kiinteästi liittynyt perheiden hyvinvoinnin edistämiseen, ja se on perinteisesti sitoutunut kestävän kehityksen paradigmaan. Yleisivistävällä kotitalousopetuksella on sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen tehtävä. Myös tässä merkityksessä kotitaloustieteen tehtävä korostuu tämän päivän yhteiskunnassa, jossa koti ja perhe ovat jatkuvassa muutospaineessa. Myös yhteiskunta on muuttunut yhä kansainvälisemmäksi, ja globaalit tapahtumat välittyvät hyvin nopeasti tavalla tai toisella myös suomalaisten kotitalouksien arkeen. Edellinen haastaa kotitaloustieteilijän tutkimaan yksilön, perheen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta kaikilla niillä osa-alueilla, jotka liittyvät kotitalouden arkitöihin kuten asumiseen, ruokataloudenhoitoon ja toisista huolehtimiseen.

LÄHTEET

- Aalto, M. & Lehtinen, A.-R. 1999. Kotitalous ja kuluttaja-alan sanasto. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää 47.
- Badir, D. R. 1991. Research: Exploring the parameters of home economics. *Canadian Home Economics Journal* 41, 65–70.

- Baldwin, E. E. 1991. The home economics movement: A "new" integrative paradigm. *Journal of Home Economics* 83, Winter: 42–48.
- Bubolz, M. M. & Sontag M. S. 1988. Integration in home economics and human ecology. *Journal of Consumer Studies and Home Economics* 12, 1–14.
- Craig, K. E. 1996. Ethics: The heart of home economics. *A Book of Readings: The Context for Professionals in Human, Family and Consumer Sciences* 1, 147–150.
- Darling, C. A. 1995. An evolving historical paradigm: from 'home economics' to 'family and consumer sciences'. *Journal of Consumer Studies and Home Economics* 19, 367–379.
- Davis, M. L. 1993. Perspectives on home economics: Unity and identity. *Journal of Home Economics* 85, 27–32.
- Deacon, R. & Firebaugh, F. 1988. Family resource management – principles and application. *Toinen painos*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gillespie, H. 1991. Definition and philosophy of home economics: A conceptual framework. *Canadian Home Economics Journal* 41, 171–173.
- Goldsmith, E. B. 1996. Resource management for individuals and families. Minneapolis: West Publishing Company, 13–14.
- Green, K. B. 1990. Our intellectual ecology: A treatise on home economics. *A Book of Readings: The Context for Professionals in Human, Family and Consumer Sciences*, 1–7.
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 1986. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja 3.
- Hallman, H. 1990. Kotitalouden toiminnan analyttiset kuvausjärjestelmät. Helsingin yliopiston kodin taloustieteen laitoksen julkaisuja 1.
- Hallman H. 1991. Kodin talouden avaintieto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Haverinen, L. 1996. Mastery of everyday life as a vision of the activities in households. Philosophical and theoretical inquiries of household activities. University of Helsinki. Department of Teacher Education, Research Report 164.
- Kaukinen, L. & Rauma A.-L. 1998. Kotitalouden ja tekstiilityön opettajien koulutusta Joensuun yliopistossa ja Savonlinnassa. 40-vuotisjuhla-julkaisu. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 71.
- Kellet, C. 1994. Family diversity and difference: A challenge for change. *Journal of Family and Consumer Sciences* 3, 85–91.
- Kerka, S. 1996. Home economics by any other name. Trends and issues alert no. <http://www.cete.org/acve/docgen.asp?tbl=archive&ID=A020>. Haettu 11.3.2004.
- Kivilehto, S. 2002. ”Miksi aina pitää ajatella?” Formaalista ajattelua kehittävät tehtävät kotitalouden leivonnan opetuksessa. Kotitaloustieteen lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.
- Komiteamietintö 1915:5. Naisten kotitaloudenhoito-opetuksen järjestämistä varten.

- Korvela, P. 2003. Together and individually – The dynamics of family members' gatherings at home. STAKES, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 130.
- Niiniluoto, I. 2003. Uusien tieteiden synty: kuusi mallia. Teoksessa I. Niiniluoto (toim.) Totuuden rakastaminen. Tieteenfilosofisia esseitä. Keuruu: Otava, 131–142.
- Palojoki, P. 1996. The complexity of food-related activities in a household context. A study of Finnish homemakers' food choices and nutrition knowledge. University of Helsinki. Department of Teacher Education. Research Report 172.
- Peterat, L. & Smith, G. 2000. Conceptualizing practice through dialogue among professional home economists. *Canadian Home Economics Journal* 50, 170–175.
- Rice, A. S. & Tucker, S. M. 1986. Family life management. Kuudes painos. New York: Macmillan Publishers.
- Richards, M. V. 2000. The postmodern perspective on home economics history. *Journal of Family and Consumer Sciences* 92, 81–84.
- Sysiharju, A.-L. 1995. Naisasian tytär – muuttuvien kotien tuki 1891–1990. Vuosisata kotitalousopettajien koulutusta Helsingissä. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 148.
- Tilastokeskus 1995. Perheet 1994. SVT. Väestö 1995:14. Helsinki.
- Thompson, P. J. 1995. Reconceptualizing the private/public spheres: A basis for home economics theory. *Canadian Home Economics Journal* 45, 53–57.
- Tuomi-Gröhn, T. & Palojoki, P. 2000. Studying human action in the household: The contribution of contextual approaches. *Canadian Home Economics Journal* 50, 113–120.
- Turkki, K. 1992. Lähtökohtia kotitalouden toiminnan ja kotitalousoppiaineen tutkimiseen. Teoksessa T. Gröhn & P. Palojoki (toim.) Kotitalouden toiminta tutkimuskohteena. Kotitalousopetusta palvelevan tutkimuksen tarkastelutapoja. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 113, 4–35.
- Turkki, K. 2001. Dimensions of home economics in society: Finland as an example. *Journal of Asian Regional Association for Home Economics* 8, 57–62.
- Turkki, K. 2004. Home economics – raising our visions for the future. *Hauswirtschaft und Wissenschaft* 1, 20–26.
- Vaines, E. 1993. An empowerment orientation for home economics. *Home Economics FORUM/Spring*, 21–26.
- Vaines, E. 1994. Ecology as a unifying theme for home economics/human ecology. *Canadian Home Economics Journal* 44, 59–62.
- Yoo, T. M. 1999. Critical examination of human ecology paradigm and critical science paradigm as appropriate paradigms of home economics. *Journal of Asian Regional Association for Home Economics* 6, 1–9.